

13. ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ НАПРИКІНЦІ XVIII – у першій половині XIX ст.

<i>Зміст історичного матеріалу</i>	<i>Предметні вміння та навички</i>
<p>Факти: Приєднання західноукраїнських земель до складу Австрійської імперії, адміністративно-територіальний поділ західноукраїнських земель. Початок національного відродження. Діяльність «Руської трійці». Альманах «Русалка Дністровая». Західноукраїнські землі в європейській революції 1848–1849 рр. Діяльність Головної руської ради (1848–1851 рр.). Перший досвід парламентської діяльності.</p> <p>Дати: 1816 рр. – створення освітнього товариства галицьких греко-католицьких священиків; 1833–1837 рр. – діяльність «Руської трійці»; 1848 р. – скасування панщини в Галичині; видання першої україномовної газети «Зоря Галицька».</p> <p>Персоналії: М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький, В. Подолинський, Л. Кобилиця, І. Могильницький.</p> <p>Поняття та терміни: «революція», «Весна народів»</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі українські землі у складі Австрійської імперії.</p> <p>Описувати перебіг українського національного руху під час революції 1848–1849 рр. в Австрійській імперії.</p> <p>Характеризувати політику Австрійської імперії щодо західноукраїнських земель, її наслідки; початок національного відродження, форми соціального протесту населення.</p> <p>Визначати наслідки та пояснювати, у чому значення подій 1848–1849 рр., причини та значення антикріпосницького руху в західноукраїнських землях</p>

14. КУЛЬТУРА УКРАЇНИ КІНЦЯ XVIII – першої половини XIX ст.

<i>Зміст історичного матеріалу</i>	<i>Предметні вміння та навички</i>
<p>Факти: Початок національного відродження. Відкриття університетів. Зміни в освіті. Поява «Історії русів». Розвиток літератури, архітектури, мистецтва.</p> <p>Дати: 1805 р. – відкриття університету в Харкові; 1834 р. – відкриття університету в Києві. 1839 р. – ліквідація царською владою греко-католицької церкви на Правобережжі.</p>	<p>Характеризувати основні явища і процеси розвитку культури цього періоду, творчі здобутки видатних вітчизняних науковців та митців.</p> <p>Визначати умови та особливості розвитку культури кінця XVIII – першої половини XIX ст., причини культурних зрушень у першій половині XIX ст.</p>

Персоналії:

П. Гулак-Артемівський, Г. Квітка-Основ'яненко, М. Максимович, М. Остроградський, В. Каразін.

Поняття та терміни:

«романтизм», «класицизм»

15. НАДНІПРЯНСЬКА УКРАЇНА В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.

<i>Зміст історичного матеріалу</i>	<i>Предметні вміння та навички</i>
<p>Факти: Події Кримської війни 1853–1856 рр. на території України (оборона Севастополя). Селянські виступи («Київська козаччина», «Похід у Таврію за волею»). Реформи 60–70-х рр. ХІХ ст. і процеси модернізації в Україні. Українські підприємці. Родини Яхненків і Симиренків. Політика російського царизму щодо України. Розвиток громадівського руху. Діяльність «Південно-Західного відділу Російського географічного товариства» (1873–1876 рр.). Журнал «Громада» (1878–1879, 1780, 1882 рр.).</p> <p>Дати: 19 лютого 1861 рр. – царський маніфест про скасування кріпосного права в Російській імперії; 1863 рр. – Валуєвський циркуляр; 1863–1864 рр. – польське національно-визвольне повстання; 1865 р. – завершення будівництва першої залізниці Одеса–Балта; 1876 р. – Емський указ; 1877 р. – «Чигиринська змова».</p> <p>Персоналії: В. Антонович, М. Драгоманов, Б. Грінченко, П. Чубинський.</p> <p>Поняття та терміни: «земства», «громадівський рух», «Братство тарасівців», «народники»</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі події Кримської війни, територіальні зміни, що відбулися внаслідок Кримської війни, території, охоплені соціальними виступами часів Кримської війни.</p> <p>Характеризувати основний зміст реформ 1860–1870-х рр., особливості проведення реформ на українських землях, зміни в соціальному складі населення в другій половині ХІХ ст., процеси модернізації, національний рух на українських землях у складі Російської імперії, національну політику Росії, основні погляди та напрямки діяльності громадівців.</p> <p>Визначати наслідки Кримської війни для України, реформ 1860–70-х рр., прийняття Валуєвського циркуляру та Емського указу</p>

16. ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ АВСТРІЙСЬКОЇ (АВСТРО-УГОРСЬКОЇ) ІМПЕРІЇ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.

<i>Зміст історичного матеріалу</i>	<i>Предметні вміння та навички</i>
<p>Факти: Політика австрійського уряду щодо західноукраїнських земель. Розвиток кооперативного руху, трудова еміграція. Політизація національного руху та утворення перших політичних партій: Русько-української радикальної партії (РУРП), Української Національно-демократичної партії (УНДП), Української соціал-демократичної партії (УСДП). Діяльність культурно-освітнього товариства «Просвіта».</p> <p>Дати: 1868 р. – створення у Львові товариства «Просвіта»; 1873 р. – створення у Львові Літературного товариства ім. Т. Шевченка (від 1892 р. – Наукове товариство ім. Т. Шевченка); 1890 р. – створення Русько-української радикальної партії (РУРП); 1899 – створення Української Національно-демократичної партії (УНДП).</p> <p>Персоналії: І. Франко, Ю. Бачинський, М. Павлик, В. Нагірний.</p> <p>Поняття та терміни: «трудова міграція», «партія», «українофіли», «москвофіли», «народовці», «радикали», «нова ера»</p>	<p>Характеризувати особливості соціально-економічного розвитку західноукраїнських земель у другій половині ХІХ ст., зміни в соціальному складі населення, основні течії суспільно-політичного руху (москвофіли та народовці); діяльність «Просвіт» та Наукового товариства ім. Т. Шевченка, процес утворення українських політичних партій у Галичині.</p> <p>Визначати причини та наслідки трудової еміграції українців, зародження кооперативного руху; особливості українського національного руху, напрями діяльності та здобутки провідних діячів західноукраїнських земель у національному русі другої половини ХІХ ст.</p>

17. КУЛЬТУРА УКРАЇНИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

<i>Зміст історичного матеріалу</i>	<i>Предметні вміння та навички</i>
<p>Факти: Піднесення української культури. Освіта. Розвиток науки. Розвиток літератури, музичного, образотворчого, театрального мистецтва. Українські підприємці-благодійники.</p>	<p>Характеризувати основні культурні явища, процеси другої половини ХІХ – початку ХХ ст., розвиток літератури, образотворчого, музичного мистецтва, архітектури, процес становлення професійного театру, діяльність меценатів та їхній вплив на розвиток культури.</p>

Дати:

1865 р. – відкриття Новоросійського університету;

1875 р. – відкриття Чернівецького університету.

Персоналії:

С. Васильківський, С. Гулак-Артемівський, Д. Заболотний,
М. Заньковецька, І. Мечников, А. Кримський, Леся Українка,
І. Карпенко-Карий, М. Кропивницький, М. Лисенко,
М. Пимоненко, М. Леонтович, М. Садовський, С. Крушельницька,
Д. Яворницький, М. Терещенко, Б. Ханенко.

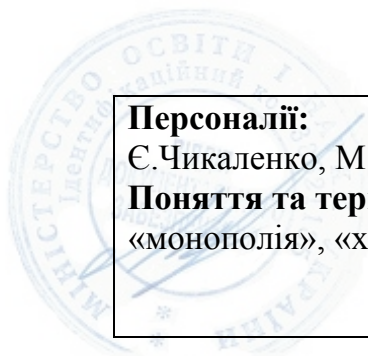
Поняття та терміни:

«меценат», «професійний театр», «реалізм», «модернізм»

Визначати умови розвитку культури в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст., творчі здобутки видатних вітчизняних науковців та митців

18. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

<i>Зміст історичного матеріалу</i>	<i>Предметні вміння та навички</i>
<p>Факти: Утворення монополістичних об'єднань в Україні. Становлення й консолідація української нації. Створення політичних партій Наддніпрянщини. Самостійницька й автономістська течії в національному русі. Події революції 1905–1907 рр. в Україні. Діяльність українських парламентських громад в І та ІІ Державних Думах. Щоденна газета «Рада». Посилення національного гніту в Наддніпрянській Україні в 1907–1914 рр. Діяльність «Просвіти» у Наддніпрянській Україні. Земельна реформа П. Столипіна та її вплив на Україну.</p> <p>Дати: 1900 р. – створення Революційної української партії (РУП), першої політичної партії Наддніпрянської України; 1908 р. – створення Товариства українських поступовців (ТУП); 1911–1913 рр. – «справа Бейліса»; 1913 р. – утворення Холмської губернії.</p>	<p>Характеризувати особливості економічного та соціального розвитку Наддніпрянської України (процес монополізації, розвиток сільського господарства, процес утворення українських політичних партій, розвиток самостійницької і автономістської течій в національному русі), національно-визвольний рух України в роки російської революції 1905–1907 рр., діяльність українських парламентських громад в І та ІІ Державних Думах Росії, «українські питання» у ІІІ і ІV Державних Думах, проведення Столипінської аграрної реформи, особливості її запровадження в Україні.</p> <p>Визначати основні тенденції соціально-економічного та політичного розвитку українських земель у складі Російської імперії на початку ХХ ст., причини та наслідки посилення національного гніту в 1907–1914 рр., напрями діяльності й здобутки діячів національного руху на українських землях у складі Російської імперії</p>

Персоналії:

Є. Чикаленко, М. Міхновський.

Поняття та терміни:

«монополія», «хутір», «відруб», «чорносотенці», «страйк»

19. ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

<i>Зміст історичного матеріалу</i>	<i>Предметні вміння та навички</i>
<p>Факти: Становище промисловості та сільського господарства. Радикалізація українського політичного руху. Вплив Української греко-католицької церкви (УГКЦ) на піднесення національної свідомості населення західноукраїнських земель. Боротьба політичних партій західноукраїнських земель за реформу виборчої системи.</p> <p>Дати: 1900 р. – обрання А. Шептицького митрополитом Української греко-католицької церкви (УГКЦ); 1902 р. – селянський страйк в Галичині; 1907 р. – впровадження в Австро-Угорській імперії загального виборчого права для чоловіків.</p> <p>Персоналії: А. Шептицький, І. Боберський, К. Трильовський, Д. Донцов.</p> <p>Поняття та терміни: «Народне віче»</p>	<p>Характеризувати економіку західноукраїнських земель у складі Австро-Угорської імперії, розвиток кооперативного руху, діяльність західноукраїнського політичного руху на початку ХХ ст., національних і спортивно-фізкультурних організацій «Сокіл», «Січ», «Пласт».</p> <p>Визначати причини активізації західноукраїнського політичного руху на початку ХХ ст., його результати, роль А. Шептицького в піднесенні національного життя на західноукраїнських землях</p>

20. УКРАЇНА В ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

<i>Зміст історичного матеріалу</i>	<i>Предметні вміння та навички</i>
<p>Факти: Позиції українських політичних сил Наддніпрянської України та західноукраїнських земель щодо війни. Перебіг воєнних дій на території України. Діяльність австрійської та російської адміністрацій у Галичині. Бойовий шлях Українських січових стрільців (УСС).</p> <p>Дати: серпень 1914 р. – утворення Головної української ради, формування легіону Українських січових стрільців, створення Союзу визволення України. 1914 р. – Галицька битва; 1915 р. – утворення Загальної української ради; 1916 р. – Брусиловський прорив.</p> <p>Персоналії: К. Левицький.</p> <p>Поняття та терміни: «світова війна», «Українські січові стрільці», «Галицько-Буковинське генерал-губернаторство»</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі військові події на території України в 1914–1917 рр. Галицько-Буковинське генерал-губернаторство.</p> <p>Характеризувати територіально-політичні плани та наміри ворогуючих держав щодо українських земель, еволюцію позиції українських політичних сил щодо війни, суспільно-політичне життя та соціально-економічне становище населення в роки війни, динаміку змін у свідомості різних соціальних верств українського суспільства.</p> <p>Визначати соціально-економічні та політичні наслідки війни для українського суспільства</p>

21. УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ

<i>Зміст історичного матеріалу</i>	<i>Предметні вміння та навички</i>
<p>Факти: Революційні події в Україні в 1917 – на початку 1918 р. Українізація армії. Еволюція поглядів політичних сил України в питанні самовизначення українців: Універсали Української Центральної Ради (УЦР). Політика УЦР в умовах загострення конфлікту з Тимчасовим урядом та більшовицькою Росією. Проголошення Української Народної Республіки (УНР). Війна радянської Росії з УНР. Проголошення незалежності УНР.</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі територію Української Народної Республіки, заявлену III Універсалом УЦР; напрямки наступу більшовиків під час першої війни УНР з радянською Росією.</p> <p>Характеризувати процес утворення та еволюції Української Центральної Ради, діяльність українських партій, політичних діячів в історії періоду, основні положення I, II, III та IV Універсалів УЦР, особливості соціально-економічного становища, взаємовідносини УЦР з Тимчасовим урядом,</p>

Дати:
березень 1917 р. – утворення Української Центральної Ради;
квітень 1917 р. – Всеукраїнський Національний конгрес;
червень 1917 р. – ухвалення I Універсалу УЦР;
липень 1917 р. – ухвалення II Універсалу УЦР;
листопад 1917 р. – ухвалення III Універсалу УЦР;
січень 1918 р. – ухвалення IV Універсалу УЦР; бій під Крутами.

Персоналії:

М. Грушевський, В. Винниченко, С. Єфремов.

Поняття та терміни:

«автономізація», «самостійники», «Універсали УЦР», «Генеральний Секретаріат», «Народний секретаріат», «вільне козацтво»

перебіг та результати боротьби за владу в Києві в жовтні – листопаді 1917 р., перебіг першої війни радянської Росії з УНР.

Визначати причини Української революції, її характер, місце різних політичних сил у подіях періоду; місце і роль Всеукраїнських з'їздів рад у Києві та Харкові, Ультиматуму Раднаркому в політиці більшовиків щодо усунення УЦР; причини та наслідки першої війни радянської Росії з УНР, здобутки і прорахунки УЦР в державотворчому процесі; причини ухвалення Універсалів УЦР, **пояснювати**, у чому їхнє історичне значення

22. УКРАЇНА В БОРОТЬБІ ЗА ЗБЕРЕЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ (1918–1921 РР.)

<i>Зміст історичного матеріалу</i>	<i>Предметні вміння та навички</i>
<p>Факти: Брестський мирний договір між УНР та державами Четверного союзу. Військова конвенція УНР з Німеччиною та Австро-Угорщиною. Ухвалення Конституції УНР. Гетьманський переворот й утворення Української Держави. Утворення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Прихід до влади Директорії. Акт Злуки УНР та ЗУНР. Окупація військами Антанти півдня України. Повстання М. Григор'єва. Денікінський режим в Україні. «Київська катастрофа». Більшовицький режим в Україні. Друга радянсько-українська війна. Ухвалення Конституції УСРР 1919 р. «Чортківська офензива». Перший «Зимовий похід» Армії УНР. Варшавська угода між УНР та Польщею. Польсько-радянська війна на території України. Другий «Зимовий похід» Армії УНР.</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі хід воєнних дій на території України в 1918–1921 рр., територію УНР за Брестським мирним договором, територію Української Держави П. Скоропадського. Характеризувати внутрішню та зовнішню політику урядів гетьмана П. Скоропадського, Директорії УНР, ЗУНР, УСРР, зміст Варшавської угоди між УНР та Польщею, Ризького мирного договору, культурне життя в Україні в 1918–1920 рр. Визначати причини гетьманського перевороту та падіння режиму гетьмана П. Скоропадського; особливості внутрішньої та зовнішньої ситуації в УНР часів Директорії; причини та наслідки українсько-польської війни та підписання С. Петлюрою Варшавської угоди; причини поразки національно-визвольних змагань (національно-демократичної</p>

Дати:
січень (лютий) 1918 р. – Брестський мирний договір між УНР та державами Четверного союзу;
29 квітня 1918 р. – державний переворот і прихід до влади П. Скоропадського;
1 листопада 1918 р. – «Листопадовий зрив» у Львові;
14 листопада 1918 р. – утворення Директорії;
листопад 1918 р. – проголошення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР);
22 січня 1919 р. – проголошення Акта Злуки УНР та ЗУНР;
30 серпня 1919 р. – «Київська катастрофа»;
грудень 1919 – травень 1920 р. – Перший «Зимовий похід» Армії УНР;
квітень 1920 р. – укладення Варшавської угоди;
березень 1921 р. – укладення Ризького мирного договору;
листопад 1921 р. – Другий «Зимовий похід» Армії УНР.

Персоналії:
 П. Скоропадський, Є. Петрушевич, Д. Вітовський, С. Петлюра, Н. Махно, М. Григор'єв, Х. Раковський, Ю. Тютюнник, М. Щорс, Г. Нарбут.

Поняття та терміни:
 «Директорія», «отаманщина», «Українська Галицька армія», «УСРР», «воєнний комунізм»

революції в Україні).
Пояснювати, у чому історичне значення відновлення української державності на східно- та західноукраїнських землях та об'єднання українських держав (Акт Злуки УНР та ЗУНР)

23. УКРАЇНЬКА СРР В УМОВАХ НОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ (1921–1929 РР.)

<i>Зміст історичного матеріалу</i>	<i>Предметні вміння та навички</i>
<p>Факти: Входження УСРР до складу СРСР. Голод у південних губерніях УСРР. Антицерковна кампанія. Неп в УСРР. Відбудова народного господарства. Політика «коренізації» в УСРР («українізація»). Кампанія з ліквідації неписьменності дорослих. Українське національне відродження 1920-х рр.</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі зміни в адміністративно-територіальному устрої УСРР у 1921–1928 рр. Характеризувати неп та її складові, процес стабілізації економічного й соціального життя в Україні, політику більшовиків щодо релігії та церкви в Україні, політику «коренізації» та її наслідки, особливості розвитку української</p>

Дати:
1921–1923 рр. – голод в Україні;
1921 р. – утворення Української автокефальної православної церкви (УАПЦ);
1922 р. – входження УСРР до складу СРСР;
1923 р. – початок політики «коренізації» в УСРР;
1925 р. – завершення відбудови промисловості, проголошення курсу на індустріалізацію;
1925 р. – утворення Молдавської Автономної Соціалістичної Радянської Республіки у складі УСРР.

Персоналії:
 О. Шумський, М. Скрипник, М. Волобуєв, М. Хвильовий, Л. Курбас, Г. Юра, М. Бойчук, О. Довженко, В. Липківський.

Поняття та терміни:
 «безробіття», «трест», «індустріалізація», «коренізація», «автокефальна церква»

культури в цей період.
Визначати причини та наслідки «коренізації», її вплив на українську культуру й ментальність населення УСРР, вступу УСРР в СРСР; причини та особливості впровадження непу в Україні

24. РАДЯНСЬКА МОДЕРНІЗАЦІЯ УКРАЇНИ (1929–1938 рр.)

<i>Зміст історичного матеріалу</i>	<i>Предметні вміння та навички</i>
<p>Факти: Радянська модернізація в Україні. Суспільно-політичне, соціально-економічне, культурне та релігійне життя. Масові репресії. Ідеологізація суспільного життя, культ особи. Згортання українізації. Антицерковна кампанія.</p> <p>Дати: 1928/1929–1932 рр. – перша п'ятирічка; 1928 р. – судовий процес у «Шахтинській справі»; 1929 р. – рік «великого перелому», початок суцільної колективізації; 1930 р. – судовий процес у справі «Спілки визволення України» (СВУ); 1932–1933 рр. – Голодомор в Україні; 1934 р. – перенесення столиці УСРР з Харкова до Києва;</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі основні індустріальні об'єкти, побудовані за часів модернізації, райони, що найбільш постраждали від Голодомору.</p> <p>Характеризувати сутність і наслідки політики форсованої індустріалізації та колективізації в Україні; взаємозв'язок між різними складовими політики сталінського режиму (індустріалізація, колективізація, «культурна революція», масові репресії); зміни в соціальній структурі населення, особливості суспільно-політичного та культурного життя періоду.</p> <p>Визначати причини, джерела та наслідки політики форсованої індустріалізації та колективізації, зв'язки між радянською модернізацією та зміною соціальної структури українського радянського суспільства, масовими репресіями в Україні; причини та наслідки Голодомору 1932–1933 рр.</p>

1937 р. – ухвалення Конституції УРСР;
1937–1938 рр. – «Великий терор».

Персоналії:
 Й. Сталін, П. Постишев, С. Косіор, Л. Каганович, О. Стаханов, М. Рильський, П. Тичина, М. Бажан, В. Сосюра, П. Вірський, Г. Верьовка, О. Богомолець, М. Стражеско, В. Філатов, Ю. Кондратюк.

Поняття та терміни:
 «форсована індустріалізація», «стаханівський рух», «колективізація», «розкуркулення», «закон про п'ять колосків», «Голодомор», «чорна дошка», «розстріляне відродження», «п'ятирічка», «ГУЛАГ», «машино-тракторна станція» (МТС), «паспортна система», «соціалістичний реалізм (соцреалізм)»

25. ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ (1921–1939 РР.)

<i>Зміст історичного матеріалу</i>	<i>Предметні вміння та навички</i>
<p>Факти: Українські землі у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини. Економіка українських земель. Різні течії в суспільно-політичному русі, радикалізація політичного життя в 1930-х рр.</p> <p>Дати: 1920 р. – підписання Бессарабського протоколу, визнання країнами Антанти входження Бессарабії до складу Румунії; 1923 р. – визнання країнами Антанти входження Східної Галичини до складу Польщі; 1923–1938 рр. – діяльність Комуністичної партії Західної України (КПЗУ); 1924 р. – Татарбунарське повстання; 1925 р. – утворення Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО); 1929 р. – утворення Організації українських націоналістів (ОУН);</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі українські землі у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини, територіальні межі Карпатської України.</p> <p>Характеризувати вплив міжнародної ситуації 1920–1930-х рр. на становище західноукраїнських земель, політику урядів Польщі, Румунії, Чехословаччини в українських землях, стан економіки, життя населення, освіти та культури, різні течії національного руху, діяльність політичних партій західноукраїнських земель у 1930-х рр.</p> <p>Визначати міжнародні фактори, що спричинили розподіл українських земель між іншими державами у 1920–1930-ті рр. та його наслідки для населення; причини та наслідки діяльності політичних сил у західноукраїнських землях за цього періоду</p>

1930 р. – проведення польською владою політики «пацифікації»;
1938 р. – надання автономії Підкарпатській Русі у складі Чехо-Словаччини;
15 березня 1939 р. – проголошення незалежності Карпатської України.
Персоналії:
 Є. Коновалець, С. Бандера, А. Мельник, В. Мудрий, В. Залозецький, А. Волошин.
Поняття та терміни:
 «східні креси», «осадництво», «пацифікація», «русофільство», «русинство», «Таємний університет»

26. УКРАЇНА ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1939–1945 РР.)

<i>Зміст історичного матеріалу</i>	<i>Предметні вміння та навички</i>
<p>Факти: Початок Другої світової війни. Приєднання Західної України, Південної та Північної Бессарабії та Північної Буковини до складу УРСР. Початок Великої Вітчизняної війни. Оборона Києва, Одеси, Севастополя. Оточення і поразки Червоної армії. Встановлення нацистського окупаційного режиму. Розгортання радянського партизанського руху. Діяльність ОУН. Утворення УПА. Трагедія Волині 1943 р. Операції з визволення України. Депортація кримських татар та інших народів Криму (травень 1944 р.). Перемога у Великій Вітчизняній війні. Участь українців у визволенні від фашизму народів Європи.</p> <p>Дати: 23 серпня 1939 р. – радянсько-німецький договір про ненапад і таємний протокол до нього («пакт Молотова–Ріббентропа»); 1 вересня 1939 р. – початок Другої світової війни; 17 вересня 1939 р. – вступ Червоної армії на територію Західної України;</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі українські землі, приєднані до УРСР в результаті реалізації радянсько-німецьких договорів 1939 р.; місця, пов'язані з початком та завершенням визволення України від німецьких загарбників, битв і військових операцій; окупаційні зони, на які була поділена Україна; території поширення та активних дій різних течій руху Опору.</p> <p>Характеризувати суть гітлерівського плану «Ост», нацистський «новий порядок» в Україні, діяльність радянського партизанського та українського визвольного рухів.</p> <p>Визначати наслідки радянсько-німецьких договорів 1939 р. для українських земель, політики радянізації новоприєднаних до УРСР територій, причини поразок Червоної армії у 1941 р., основні результати та наслідки війни для України й українського народу, внесок українського народу в перемогу над Німеччиною та її союзниками.</p>

листопад 1939 р. – включення Східної Галичини та Волині до складу УРСР;
серпень 1940 р. – включення Південної та Північної Бессарабії й Північної Буковини до складу УРСР;
22 червня 1941 р. – початок Великої Вітчизняної війни;
червень 1941 р. – танкова битва в районі міст Ровно–Дубно–Броди–Луцьк;
30 червня 1941 р. – проголошення Акта відновлення Української Держави;
1942 р. – створення Українського штабу партизанського руху (УПШР);
14 жовтня 1942 р. – створення Української повстанської армії (УПА);
грудень 1942 р. – початок звільнення України;
6 листопада 1943 р. – визволення Києва;
січень – лютий 1944 р. – Корсунь-Шевченківська наступальна операція;
вересень – жовтень 1944 р. – Карпатсько-Ужгородська наступальна операція;
28 жовтня 1944 р. – визволення всієї території України;
9 травня 1945 р. – завершення Великої Вітчизняної війни, День Перемоги.

Персоналії:

С. Тимошенко, М. Кирпонос, М. Ватутін, С. Ковпак, О. Федоров, О. Сабуров, Я. Стецько, Т. Бульба (Боровець), Р. Шухевич, О. Теліга, О. Берест, Р. Малиновський, І. Черняхівський, К. Дерев'яно.

Поняття та терміни:

«радянська», «новий порядок», «план «Ост», «Голокост», «колабораціонізм», «рух Опору», «похідні групи», «Поліська Січ», «Східний вал», «випалена земля», «депортація»

Вказувати мобілізаційні заходи, процес окупації України, перебіг найважливіших військових подій 1941–1945 рр., депортацію кримських татар та інших народів Криму

27. ПОВОЄННА ВІДБУДОВА ТА РОЗВИТОК УКРАЇНИ В 1945 – НА ПОЧАТКУ 1950-Х РР.

<i>Зміст історичного матеріалу</i>	<i>Предметні вміння та навички</i>
<p>Факти: Зовнішньополітична діяльність УРСР. Адміністративно-територіальні зміни. Відбудова промисловості. Голод в Україні 1946–1947 рр. Радянізація західних областей України. Боротьба ОУН та УПА. Розгортання ідеологічних кампаній.</p> <p>Дати: 1945 р. – входження Закарпаття до складу УРСР; квітень 1945 р. – Україна стає співзасновницею Організації Об'єднаних Націй (ООН); березень 1946 р. – «саморозпуск» Української греко-католицької церкви (УГКЦ); 1946–1947 рр. – голод в Україні; квітень–липень 1947 р. – проведення польською владою операції «Вісла»; 1949 р. – ліквідація греко-католицької церкви в Закарпатті.</p> <p>Персоналії: Д. Мануїльський, О. Гончар, Й. Сліпий.</p> <p>Поняття та терміни: «п'ятирічка відбудови», «операція «Вісла», «Велика блокада», «Закерзоння», «ждановщина», «лисенківщина»</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі зміни в адміністративно-територіальному устрої України.</p> <p>Характеризувати зовнішньополітичну діяльність УРСР у повоєнні роки та політику влади щодо економічного, соціально-політичного, релігійного, культурного та повсякденного життя населення, хід операції «Вісла», процеси радянізації західних областей України.</p> <p>Визначати особливості та наслідки радянізації західних областей у повоєнні роки, причини та наслідки проведення операції «Вісла», розгортання ідеологічних кампаній, голоду в Україні, «саморозпуску» УГКЦ</p>

28. УКРАЇНА В УМОВАХ ДЕСТАЛІНІЗАЦІЇ (1953–1964 РР.)

<i>Зміст історичного матеріалу</i>	<i>Предметні вміння та навички</i>
<p>Факти: Лібералізація суспільно-політичного життя УРСР в середині 1950–1960-х рр.: припинення масових репресій, реабілітація. Зміни адміністративно-територіального устрою УРСР. Зміни в промисловості та сільському господарстві, соціальній сфері.</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі зміни в адміністративно-територіальному устрої України.</p> <p>Характеризувати сутність процесу лібералізації, реформи управління економікою в середині 1950–1960-х рр., здобутки та особливості розвитку культури, сутність опозиційного руху.</p>

Реформування управління економікою. Виникнення руху «шістдесятників», дисидентського руху наприкінці 1950 – на початку 1960-х рр.

Дати:

лютий 1954 р. – входження Кримської області до складу УРСР;

1956 р. – XX з'їзд КПРС;

1957 р. – запуск першого штучного супутника Землі, початок «космічної ери»;

1961 р. – перший політ людини в Космос. О.Гагарін.

Персоналії:

М. Хрущов, І. Світличний, А. Горська, І. Дзюба, Л. Костенко, Л. Лук'яненко, Є. Сверстюк, В. Симоненко, Л. Ревуцький, Б. Лятошинський, В. Касіян.

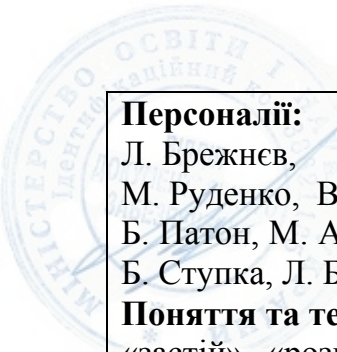
Поняття та терміни:

«лібералізація», «політична реабілітація», «відлига», «раднаргоспи», «шістдесятники», «дисидентство», «хрущовки»

Визначати наслідки процесу лібералізації, економічних реформ для українського суспільства, причини та наслідки входження Кримської області до складу УРСР, причини виникнення та значення опозиційного руху

29. УКРАЇНА В ПЕРІОД ЗАГОСТРЕННЯ КРИЗИ РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ (1965–1985 РР.)

<i>Зміст історичного матеріалу</i>	<i>Предметні вміння та навички</i>
<p>Факти: Політико-ідеологічна криза радянського ладу в Україні (середина 1960 – початок 1980-х рр.). Кадрові зміни в політичному керівництві УРСР. Конституція УРСР 1978 р. Спроби економічних реформ у другій половині 1960-х рр. Тенденції розвитку соціальної сфери. Культура та духовне життя. Русифікація. Опозиційний рух.</p> <p>Дати: 1959 р. – утворення Української робітничо-селянської спілки; 1965 р. – реформи в сільському господарстві та промисловості («косигінська реформа»); перша хвиля арештів дисидентів; 1972 р. – зміна політичного керівництва УРСР; масові арешти дисидентів; 1976 р. – утворення Української Гельсінської групи.</p>	<p>Характеризувати зміни в політичному керівництві УРСР на початку 1970-х рр., ключові положення Конституції УРСР 1978 р., стан промисловості та сільського господарства, основні вимоги та напрями опозиційного руху 1960–1970-х рр., явища у сфері культури, політику русифікації.</p> <p>Визначати прояви політико-ідеологічної кризи радянського ладу в Україні, причини активізації опозиційного руху, здобутки та проблеми розвитку соціальної сфери</p>

<p>Персоналії: Л. Брежнєв, В. Марченко, С. Параджанов, В. Романюк, М. Руденко, В. Стус, В. Чорновіл, П. Шелест, В. Щербицький, Б. Патон, М. Амосов, О. Антонов, Є. Станкович, П. Майборода, Б. Ступка, Л. Биков, В. Івасюк.</p> <p>Поняття та терміни: «застій», «розвинений соціалізм», «номенклатура», «дефіцит», «русифікація», «самвидав», «правозахисник»</p>	
--	--

30. РОЗПАД РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ ТА ВІДРОДЖЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

<i>Зміст історичного матеріалу</i>	<i>Предметні вміння та навички</i>
<p>Факти: Початок «перебудови». Загострення соціально-економічної кризи. Фінансове становище та рівень життя населення. Чорнобильська катастрофа. Зростання соціальної та національної активності українського суспільства наприкінці 1980-х рр. Загальноукраїнський страйк шахтарів. Політичні реформи. Формування багатопартійності, створення Народного руху України за перебудову, перші альтернативні вибори до Верховної Ради УРСР. Створення Автономної Республіки Крим. Ухвалення Декларації про державний суверенітет. Акт проголошення незалежності України. Проведення Всеукраїнського референдуму та виборів Президента України.</p> <p>Дати: квітень 1985 р. – початок «перебудови»; 26 квітня 1986 р. – вибух на Чорнобильській АЕС; вересень 1989 р. – створення Народного руху України за перебудову; березень 1990 р. – проведення перших альтернативних виборів до Верховної Ради УРСР; 16 липня 1990 р. – ухвалення Верховною Радою УРСР Декларації про державний суверенітет України;</p>	<p>Характеризувати зміст та основні напрями політики «перебудови», розгортання соціального та національного рухів, падіння авторитету КПУ, формування багатопартійності, зміст Декларації про державний суверенітет України та Акта проголошення незалежності, особливості соціально-економічної ситуації в УРСР.</p> <p>Визначати причини та наслідки поглиблення економічної кризи, погіршення життєвого рівня населення, розпаду СРСР і його наслідки для державотворення в Україні</p>

24 серпня 1991 р. – ухвалення Верховною Радою УРСР Акта проголошення незалежності України;

1 грудня 1991 р. – проведення Всеукраїнського референдуму та виборів Президента України.

Персоналії:

М.Горбачов, Л. Кравчук.

Поняття та терміни:

«перебудова», «гласність», «плюралізм», «багатопартійність», «суверенітет», «інфляція», «ринкові відносини», «референдум»

31. УКРАЇНА В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

<i>Зміст історичного матеріалу</i>	<i>Предметні вміння та навички</i>
<p>Факти: Початок державотворчих процесів. Заснування Збройних Сил. Дострокові вибори до Верховної Ради та вибори Президента України. Прийняття державної символіки, формування інституту громадянства. Ухвалення Конституції 1996 р. та змін до неї. Приватизація засобів виробництва. Лібералізація цін. Грошова реформа. Диференціація суспільства. Інтегрування України в європейське та світове співтовариство. «Газові» та «торгівельні війни» з Росією. Криза державності 2014 р. Збройна агресія Росії проти України. Соціально-економічне та культурне життя.</p> <p>Дати: 6 грудня 1991 р. – заснування Збройних Сил України; липень 1994 р. – обрання Л. Кучми Президентом України; 1995 р. – обрання України членом Ради Європи (РЄ); 28 червня 1996 р. – ухвалення Конституції України; жовтень–грудень 2004 р. – «Помаранчева революція», обрання Президентом України В. Ющенка; 2008 р. – вступ України до Світової організації торгівлі (СОТ); січень 2010 р. – обрання В. Януковича Президентом України;</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі зміни в адміністративно-територіальному устрої України.</p> <p>Характеризувати державотворчі процеси, соціально-економічні реформи в Україні та її інтеграцію у світове співтовариство, риси економічного, соціального, політичного, національного, культурного життя, здобутки України на шляху інтеграції у європейський, світовий гуманітарний та освітній простір.</p> <p>Визначати основні тенденції суспільного розвитку України за часів незалежності</p>

листопад 2013 – лютий 2014 рр. – «революція Гідності», повалення режиму В.Януковича;
2014 р. – підписання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (ЄС).

Персоналії:

Л. Кучма, В. Ющенко, В. Янукович, П. Порошенко.

Поняття та терміни:

«революція на граніті», «Помаранчева революція», «Євромайдан», «Небесна сотня», «революція Гідності», «сепаратизм», «антитерористична операція», «анексія», «тимчасово окупована територія»

ПЕРЕЛІК ПАМ'ЯТОК АРХІТЕКТУРИ ТА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА, ОБОВ'ЯЗКОВИХ ДЛЯ РОЗПІЗНАВАННЯ АБІТУРІЄНТАМИ

Стародавня історія України

- Статуетка з бивня мамонта. Мізинська стоянка.
- Браслет із менандровим орнаментом. Мізинська стоянка.
- Наскельні малюнки з гротів Кам'яної могили.
- Мальована кераміка трипільської культури. Статуетка жінки.
- Золота пектораль із кургану Товста могила. IV ст. до н. е.
- Золотий гребінь з кургану Солоха. Кінець V – початок IV ст. до н. е.
- Срібна амфора з кургану Чортотлик. Перша половина IV ст. до н. е.
- Заповідник «Херсонес Таврійський» в Севастополі: «Базиліка 1935 року», «Базиліка в базиліці». VI ст. Сучасний вигляд.
- Царський курган (гробниця Митридата) поблизу Керчі. IV ст. до н. е.
- Збруцький ідол. IX ст. Вигляд з чотирьох боків.

Виникнення та розквіт Київської Русі

- Софійський собор у Києві. Перша половина XI ст. Сучасний вигляд.
- Мозаїки Богоматері Оранти та Христа Вседержителя із Софійського собору в Києві.
- Спасо-Преображенський собор в Чернігові. 1036. Сучасний вигляд.
- Євангеліст Лука. Мініатюра з Остромирового Євангелія. 1056–1057.
- Родина князя Святослава Ярославича. Мініатюра з «Ізборника». 1073.
- Успенський собор Києво-Печерської лаври. 1073–1078. Реконструкція. Сучасний вигляд.

Київська Русь за часів роздробленості. Галицько-Волинська держава

- Холмська ікона Богородиці (візантійська традиція). XI ст.
- Свенська ікона Богородиці зі святыми Антонієм та Феодосієм Печерськими. Початок XII ст.
- Михайлівський Золотоверхий собор. 1108–1113. Реконструкція. Сучасний вигляд.
- Мозаїчна композиція «Євхаристія» з Михайлівського Золотоверхого собору. 1108–1113.
- Вишгородська ікона Богородиці (візантійська традиція). Перша половина XII ст.
- Успенський собор у Володимирі. 1160. Реконструкція. Сучасний вигляд.
- Половецька баба з чашею, «Чорнухинська мадонна» з Парку-музею антропоморфних стел і половецьких кам'яних статуй в Луганську. XII ст.
- П'ятницька церква в Чернігові. Кінець XII – початок XIII ст.
- Церква святого Пантелеймона поблизу Галича. Кінець XII ст.
- Дорогобузька ікона Богородиці. Остання третина XIII ст.

Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (у другій половині XIV – першій половині XVI ст.)

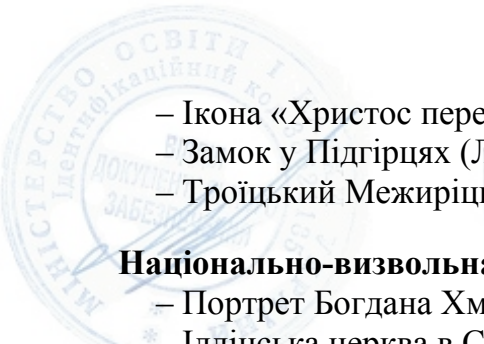
- Ікона святого Юрія Змієборця із с. Станілі. Початок XIV ст.
- Ікона Богородиці з пророками з церкви у Підгородцях. Кінець XV – початок XVI ст.
- Вірменський собор у Львові. 1363–1370. Архітектор Дорінг.
- Верхній замок у Луцьку. XIV ст.
- Острозький замок. Вежа Мурована. XIV ст.
- Кам'янець-Подільська фортеця. XIV–XVI ст.
- Хотинська фортеця. XIII–XVI ст.
- Покровська церква-фортеця в с. Сутківцях. 1467.
- Ханський палац у Бахчисараї. 1532–1764.
- Замок Паланок (Мукачівський замок). XIV–XVII ст.
- Білгород-Дністровська (Аккерманська) фортеця. XIII–XV ст. Майстер Федорко. Сучасний вигляд.
- Генуезька фортеця у Судаку. 1371–1469.
- Меджибізький замок. Друга половина XIV – перша половина XVI ст.

Українські землі в другій половині XVI ст.

- Церква Зішестя Святого Духа в Потеличі. 1502.
- Ікона «Успіння Богородиці». 1547. О. Горошкович.
- Мініатюри Пересопницького Євангелія. 1556–1561.
- Гравюра Євангеліста Луки з Львівського «Апостола». 1574.
- Надгробок князя Костянтина Острозького з Успенського собору Києво-Печерської лаври. 1579. Майстер С. Чешек.
- Ансамбль Успенської церкви у Львові: церква Успіння. 1591–1631. Архітектор П. Римлянин та ін.; вежа Корнякта. 1573–1578. Архітектор П. Барбон; каплиця Трьох Святителів. 1578. Архітектор П. Красовський.
- Ансамбль площі Ринок у Львові: Чорна Кам'яниця. Кінець XVI ст. Архітектор П. Красовський; будинок Корнякта. 1580. Архітектор П. Барбон.
- Острозький замок. Кругла (Нова) вежа. Кінець XVI ст.

Українські землі в першій половині XVII ст.

- Ансамбль Кафедрального костелу у Львові: каплиця Боїмів. 1609–1617. Архітектор А. Бремер, скульптори Г. Шольц, Я. Пфістер.
- Портрет Петра Конашевича-Сагайдачного з книги «Вірші на жалісний погреб шляхетного рицаря Петра Конашевича-Сагайдачного». 1622.
- Портрет князя Криштофа Збарзького. Після 1622.

-
- Ікона «Христос перед Пілатом» з Успенської церкви у Львові. 1630–1638. М. Петрахович.
 - Замок у Підгірцях (Львівська обл.). 1635–1640. Архітектор Андреа дель Аква.
 - Троїцький Межирицький монастир-фортеця поблизу Острога. XV–XVII ст.

Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст.

- Портрет Богдана Хмельницького. Гравюра В. Гондіуса. Середина XVII ст.
- Іллінська церква в Суботіві. 1653. Реконструкція.
- Ікона «Покрова Богородиці» (з портретом гетьмана Богдана Хмельницького). Перша половина XVIII ст.

Українські землі наприкінці 50-х – у 80-ті рр. XVII ст.

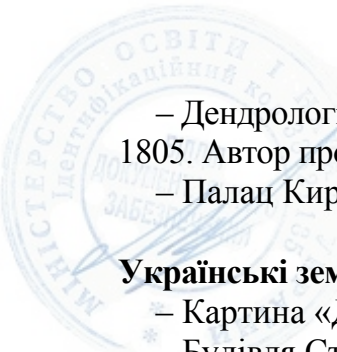
- Свято-Троїцький собор Густинського монастиря. 1674–1676.
- Троїцький собор Троїцько-Іллінського монастиря в Чернігові. 1679–1689. Архітектор І. Баптист.
- Покровський собор у Харкові. 1689.

Українські землі наприкінці XVII – у першій половині XVIII ст.

- Ікона «Архангел Михаїл» з іконостасу церкви Різдва Христового в м. Жовква. І. Руткович.
- Ікона «Вознесіння Богородиці» з іконостасу церкви Воздвиження Чесного Хреста монастиря Скит Манявський. Й. Кондзелевич.
- Будинок Якова Лизогуба у Чернігові. 1690-ті.
- Портрет Григорія Гамалії. Кінець XVII ст.
- Георгіївський собор Видубицького монастиря в Києві. 1696–1701.
- Гравюра «Іван Мазепа серед своїх добрих справ». 1706. І. Мигура.
- Преображенська церква у Великих Сорочинцях. 1732.

Українські землі в другій половині XVIII ст.

- Собор святого Юра у Львові. 1746–1762. Архітектор Б. Меретін.
- Скульптурна група святого Юрія Змієборця на фасаді собору святого Юра у Львові. Скульптор Й. Пінзель.
- Андріївська церква у Києві. 1747–1757. Архітектор Ф.-Б. Растреллі.
- Ратуша в Бучачі. 1751. Архітектор Б. Меретін, скульптор Й. Пінзель.
- Ікона Моління з Вознесенської церкви в Березні. Близько 1762.
- Покровська церква в Києві. 1766. Архітектор І. Григорович-Барський.
- Троїцький собор у Новомосковську. 1773–1778. Майстер Я. Погребняк.
- Успенський собор Почаївської лаври. 1771–1783. Архітектор І. Гофман.
- Дендрологічний парк «Олександрія» в Білій Церкві: водоспад «Черепаша», колонада «Відлуння», Китайський місток, композиція «Руїни». 1793 – початок XIX ст. Архітектори Мюффо, Д. Ботані.

-
- Дендрологічний парк «Софіївка» в Умані: фонтан «Змія», Грот Тантала, Грот Сцілли, Партерний амфітеатр, Грот Венери. 1796–1805. Автор проекту та керівник будівництва Л. Метцель.
 - Палац Кирила Розумовського в Батурині. 1799–1803. Архітектор Ч. Камерон. Реконструкція. Сучасний вигляд.

Українські землі у складі Російської та Австрійської імперій у першій половині XIX ст.

- Картина «Дівчина з Поділля». 1816. В. Тропінін.
- Будівля Старої біржі в Одесі. 1829–1837. Архітектори Ф. Боффо, Г. Торрічеллі.
- Будівля Київського університету. 1837–1843. Архітектор В. Беретті.
- Преображенський собор у Дніпропетровську. 1830–1835. Архітектор О. Захаров.
- Картини «Автопортрет» (1840), «Катерина» (1842), офорти з «Живописної України» на історичну тематику. Т. Шевченко.
- Пам'ятник князю Володимирі в Києві. 1850–1853. Скульптори В. Демут-Малиновський, П. Клодт, К. Тон.
- Свято-Успенська Святогірська лавра: Успенський собор, Свято-Покровська церква, Миколаївська церква. Сучасний вигляд.

Українські землі у складі Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперії у другій половині XIX ст. – початку XX ст.

- Резиденція православних митрополитів Буковини і Далмації в Чернівцях. 1864–1873. Архітектор Й. Главка.
- Володимирський собор у Києві. 1862–1896. Архітектори Ю. Бернгардт, К. Маєвський.
- Будівля оперного театру в Одесі. 1883–1887. Архітектори Г. Гельмер, Ф. Фельнер.
- Скульптура «Запорожець у розвідці». 1887. Скульптор Л. Позен.
- Пам'ятник Богдану Хмельницькому в Києві. 1888. Архітектор В. Ніколаєв, скульптор М. Микешин.
- Свято-Благовіщенський кафедральний собор у Харкові. 1888–1901. Архітектор М. Ловцов.
- Пальма Мерцалова. 1895. Автори О. Мерцалов, Ф. Шпарін.
- Картина «Запорожці пишуть листа турецькому султанові». 1880–1891. І. Рєпін.
- Картини «Весняний день в Україні» (1883), «Козаки в степу» (1890). С. Васильківський.
- Картини «Ворожіння» (1893), «Сінокіс» (1900). М. Пимоненко.
- Картина «Дівчина в червоному капелюсі». 1902–1903. О. Мурашко.
- Пам'ятник Адамові Міцкевичу у Львові. 1899–1904. Скульптор А. Попель.
- Будинок з химерами в Києві. 1901–1903. Архітектор В. Городецький.
- Миколаївський костел у Києві. 1899–1909. Архітектори С. Валовський, В. Городецький.
- Будинок Полтавського губернського земства. 1903–1908. Архітектор В. Кричевський.
- Будинок страхового товариства «Дністер» у Львові. 1905–1906. Архітектор І. Левинський та ін.
- Картини «Портрет Лесі Українки» (1900), «Гуцулка з дитиною» (1912). І. Труш.
- Прибутковий будинок Аладьїна у Харкові. 1912. Архітектор Ю. Цауне.

Українське мистецтво ХХ ст.

- Картини «Супрематична композиція» (1916), «Голова селянина (Селянський спас)» (1928). К. Малевич.
- Картина «Еней та його військо». 1919. Г. Нарбут.
- Пам'ятник Григорію Сковороді в Лохвиці. 1922. Скульптор І. Кавалерідзе.
- Літографія «Гуцул з квіткою», естамп «Карпатська мати». 1923. В. Касіян.
- Картина «Життя». Триптих (Любов. Сім'я. Повернення). 1925–1927. Ф. Кричевський.
- Пам'ятник Тарасові Шевченку в Полтаві. 1926. Скульптор І. Кавалерідзе.
- Картина «Пилярі». 1927. О. Богомазов.
- Будівля Держпрому в Харкові. 1925–1929. Архітектори С. Серафимов, М. Фельгер, С. Кравець.
- Картини «Бій Богуна з Чернецьким під Монастирищем в 1653 р.» (1931), «Бій Максима Кривоноса з Ієремією Вишневецьким» (1934). М. Самокиш.
- Пам'ятник Тарасові Шевченку в Харкові. 1934–1935. Архітектор Й. Лангбард, скульптор М. Манізер.
- Будівля Ради Міністрів УРСР в Києві. 1935–1937. Архітектори І. Фомін, П. Абросімов.
- Будівля Верховної Ради УРСР в Києві. 1936–1939. Архітектор В. Заболотний.
- Будівля оперного театру в Донецьку. 1936–1941. Архітектор Л. Котовський.
- Будівля готелю «Жовтень» у Луганську. 1944–1947. Архітектор Й. Каракіс.
- Картини «Колгоспне поле» (1948–1949), «Хата в Богданівці» (1955). К. Білокур.
- Картина «Тарас Бульба на чолі війська». 1955. М. Дерегус.
- Картини «Хліб» (1949), «Весілля» (1964). Т. Яблонська.
- Пам'ятник Тарасові Шевченку в Москві. 1964. Скульптори М. Грицюк, Ю. Синькевич, А. Фуженко.
- Картини «Синій бик» (1947), «Гороховий звір» (1971), «Дикий чаплун» (1977). М. Приймаченко.
- Пам'ятник засновникам Києва (Кий, Щек, Хорив і сестра їх Либідь). 1982. Скульптор В. Бородай.
- Картина «Портрет Василя Стуса». 1989–1990. О. Заливаха.

Директор департаменту
загальної середньої та дошкільної освіти

Юрій Кононенко